

## Anotace

Cvičení tohoto typu je vhodné zařadit pro znázornění různých slovotvorných modelů. Žáci si díky nim lépe uvědomí, že lze od známých slov odvozovat nová slova pomocí přípon. Cvičení lze libovolně variovat, je možné hledat např. slova odvozená předponami (např. *chod – vchod*) nebo slova odvozená předponami i příponami (např. *lov – úlovek*). V tomto pracovním listu půjde o adjektiva utvořená příponami *-ý* a *-otní* (např. *zdravý* a *zdravotní*).

## Postup práce

Tento pracovní list může učitel zařadit po pracovním listu, ve kterém žáci v KonTextu vyhledávají podstatná jména, která se pojí s přídavnými jmény *zdravý* a *zdravotní*. V prvním úkolu si mají na tato podstatná jména vzpomenout a vhodně je spojit s adjektivy, ve druhém pak mohou opakovat definici z předchozího pracovního listu. Odpovědí na třetí otázku má být substantivum *zdraví*, ke kořenu *zdrav* se připojují přípony *-ý* a *-otní*. Pokud žáci neznají názvosloví, může je s ním učitel tímto způsobem seznámit. Následně se učitel žáků zeptá, zda znají nějaká další slova, která vznikla stejným způsobem. Učitel si předem může připravit obrázky nebo věty s vynechanými slovy, která žáci hledají (viz řešení), a žáci se mohou sami pokusit zjistit, o která slova se jedná. Pravděpodobně se jim nepodaří určit všechna slova, a to by mělo sloužit jako motivace pro práci s korpusem. Žáci se sami nebo s učitelem podívají do aplikace Morfio a zjistí, která další slova jsou odvozena stejným způsobem. K některým přídavným jménům by měli být sami schopni utvořit příkladové kolokace. Pokud budou chtít, mohou si nejčastější kolokace najít pomocí rozhraní KonText stejným způsobem, jako když vyhledávali kolokace ke *zdravý* a *zdravotní*. Pokud učitel s KonTextem v hodině pracovat nechce, může si nejčastější kolokáty najít předem a žákům je poté nabídnout v pátém úkolu (viz nabídka, zvolit lze samozřejmě i jiná slova). V pátém úkolu jsou úmyslně vynechána přídavná jména *prvý* a *prvotní*, která mají jinou sémantiku.

## ZDRAVÝ ŽIVOTNÍ STYL = ŽÁDNÉ ZDRAVOTNÍ PROBLÉMY?

1) Co může být zdravé? Co může být zdravotní?

2) Jak můžete definovat slova zdravý a zdravotní?

3) Od kterého podstatného jména tato přídavná jména vznikla? Jak?

4) Znáte další přídavná jména se stejnými příponami?

4) Použijte aplikaci Morfio a najděte další přídavná jména se stejnými příponami. Napište je a vymyslete k nim příklad.

5) Co může být husté, teplé a živé? Co hustotní, teplotní a životní? Dopište přídavná jména k podstatným jménům se správnou koncovkou.

*prostředí, styl, cyklus, úroveň, pojištění, příběh*

*plot, organismus, tvor, bytost, sen, diskuse*

*koeficient, výkyv, rekord, extrém, stupnice*

*voda, počasí, vzduch, klima, jídlo, koupel*

*mlha, obočí, vlasy, srst, déšť, polévka*

*hranice, profil, kontrast*

## Postup práce s korpusem:

V prvním poli pro společnou bázi ponechte .+. U prvního vzoru doplňte do pole pro odlišný formant *y*, u druhého *otní*. U obou zvolte morfologickou specifikaci *přídavná jména*. Vyberte, že se hledají a vyhodnocují lemmata. Velikost písmen můžete ignorovat. Nakonec klikněte na tlačítko Hledat. Pro zobrazení výsledků klikněte na Výpis.

# Morfio

<+  společný  odlišný >+ Morf. specifikace:

vzor 1: .+   A.\*

vzor 2: .+   A.\*

Další vzor

Korpus:  Frekvence vyšší než:  Hledají se:  Vyhodnocují se:

Velikost písmen:  ignorovat

Odkaz na toto zadání: <http://morfio.korpus.cz/HLOeN621>

Souhrn	Výpis	Produktivita	vzor 1	vzor 2																								
			<table border="1"><thead><tr><th>vzor 1</th><th>(fq)</th><th>vzor 2</th><th>(fq)</th></tr></thead><tbody><tr><td>1 hustý</td><td>(5417)</td><td>hustotní</td><td>(25)</td></tr><tr><td>2 prvý</td><td>(2758)</td><td>prvotní</td><td>(1666)</td></tr><tr><td>3 teplý</td><td>(8817)</td><td>teplotní</td><td>(1583)</td></tr><tr><td>4 zdravý</td><td>(10239)</td><td>zdravotní</td><td>(12610)</td></tr><tr><td>5 živý</td><td>(12759)</td><td>životní</td><td>(18601)</td></tr></tbody></table>	vzor 1	(fq)	vzor 2	(fq)	1 hustý	(5417)	hustotní	(25)	2 prvý	(2758)	prvotní	(1666)	3 teplý	(8817)	teplotní	(1583)	4 zdravý	(10239)	zdravotní	(12610)	5 živý	(12759)	životní	(18601)	
vzor 1	(fq)	vzor 2	(fq)																									
1 hustý	(5417)	hustotní	(25)																									
2 prvý	(2758)	prvotní	(1666)																									
3 teplý	(8817)	teplotní	(1583)																									
4 zdravý	(10239)	zdravotní	(12610)																									
5 živý	(12759)	životní	(18601)																									
<p>V tabulce jsou uvedeny všechny doklady ze všech vzorů, které vstupují do zadaného modelu. Červená část slov označují pouze v případě aplikace alternací. V závorkách uvedený údaj představuje celkovou frekvenci jednotky ve zvoleném korpuse podle libovolného sloupce a to jak abecedně, tak frekvenčně pomocí šipek v záhlaví tabulky. Každé slovo zároveň funguje jako konkordance ve zvoleném korpuse.</p> <p>Páry vytvořené až díky aplikaci alternačních pravidel jsou zvýrazněné barevným pozadím. Jejich báze se proto buď liší od základní báze, nebo jsou vytvořeny podle alternačních pravidel. Pokud dojde k situaci, že jednomu vzoru v dané dvojici odpovídá více slov, jsou všechna tato slova uvedena v tabulce.</p>																												

Pro vyhledání kolokátů ve cvičení pět použijte rozhraní KonText. Vyhledejte v něm v korpuse SYN2015 příslušná lemmata (teplý, teplotní, hustý, hustotní, zdravý, zdravotní). Až se vám zobrazí konkordance, klikněte na Kolokace, zvolte Vlastní a jako Atribut si vyberte lemma, v kontextu od 0 do 3. Ze seznamu kolokátů si poté vyberte podstatná jména dle potřeb a schopností žáků.

### Řešení:

1) zdravý: např. rozum, výživa, strava, stravování, potravina, sebevědomí, jídlo, jedinec, životospráva, bydlení  
zdravotní: např. pojišťovna, postižení, pojištění, stav, péče, sestra, potíže, problém, komplikace, služba

2) zjednodušená definice ze Slovníku spisovného jazyka českého (<http://ssjc.ujc.cas.cz/>):  
zdravý = má bezproblémové zdraví (zdravý jedinec, člověk); přirozený (zdravý rozum, zdravé sebevědomí); dobrý pro zdraví (zdravé jídlo, zdravé bydlení)  
zdravotní = týká se zdraví (zdravotní problém, stav); stará se o zdraví (zdravotní sestra, pojišťovna)

3) Podstatné jméno zní zdraví. Vznikla připojením přípon -ý a -otní ke kořenu *zdrav*.

4) hustý, hustotní; prvý, prvotní; teplý, teplotní; živý, životní

5)

životní: *prostředí, styl, cyklus, úroveň, pojištění, příběh*

živý: *plot, organismus, tvor, bytost, sen, diskuse*

teplotní: *koeficient, výkyv, rekord, extrém, stupnice*

teplý: *voda, počasí, vzduch, klima, jídlo, koupel*

hustý: *mlha, obočí, vlasy, srst, déšť, polévka*

hustotní: *hranice, profil, kontrast*